
Doordat de weidevogels voor hun voortbestaan zijn aangewezen op de weilanden, zijn zij sterk afhankelijk van de wijze waarop de boeren het land gebruiken. Sinds het begin van deze eeuw is dat enorm veranderd. Die veranderingen gaan vaak ten koste van de weidevogels. En ook wat goed is voor het milieu, is nog niet goed voor de vogels.

W. Duurland

Een beter milieu is niet beter voor de bedreigde weidevogels

Sinds de jaren zestig is, door de op mechanisatie gebaseerde bedrijfsvoering en landinrichting, het aantal weidevogels in de polders sterk teruggelopen en dreigt hun voortbestaan in het gedrang te komen. Zo zijn de oorspronkelijk veel voorkomende kemphanen, watersnippen, kwartels, patrijzen en veldleeuweriken als broedvogel sinds de jaren zeventig uit de polder verdwenen en is de graspieper evenals de gele kwikstaart een zeldzaamheid geworden.

Vroeger was het door het gebrekkige vervoer en de lange afstanden niet goed mogelijk om de weilanden die wat verder van de boerderij af lagen te bemesten. Bovendien was er een tekort aan mest en werd in het beste geval geprobeerd om de betere weilanden dichtbij de boerderij eenmaal per vier jaar te bemesten. Verder weg gelegen weilanden werden gebruikt als hooilanden. Door het gebrek aan mest groeide het gras heel langzaam en was het eigenlijk pas na de eerste twee weken van juni mogelijk om te maaien en te hooien. Daarbij waren de weilanden ook drassiger door een primitieve afwatering en hoog slootwaterpeil. Dat was eigenlijk de ideale situatie voor de weidevogels omdat dit een onge-

stoorde broedperiode garandeerde. Het aantal weidevogels was in die tijd dan ook veel groter dan vandaag de dag.

Geleidelijk veranderde sinds de twintiger jaren van deze eeuw het gebruik van de graslanden door de introductie van kunstmest en een verbeterde waterpeilbeheersing. Tot aan de jaren zestig ging dat geleidelijk, omdat de bereikbaarheid van het land met paard en wagen grote beperkingen oplegde aan de boer. Toen in de jaren zestig de mechanisatie met tractoren en machines een hoge vlucht nam veranderde de traditionele wijze van boeren naar een op mechanisatie gebaseerde bedrijfsvoering.

Was de traditionele boer in grote mate afhankelijk van de natuurlijke omstandigheden, de moderne agrariër kreeg middelen in handen om de natuurlijke omstandigheden te wijzigen en zo een veel hogere produktie te realiseren.

Zo ontstond behoefte aan een lager slootwaterpeil. Daardoor konden de boeren vroeger in het voorjaar het weiland op en startte de groei van het gras eerder. Aan het eind van de jaren zeventig ontstond er een nieuwe manier van ruwvoer winnen. In plaats van de bewerkelijke en weersafhankelijke methode van

hooien, gingen de boeren massaal over op het inkuilen van gras. Dit maakt het mogelijk om veel korter en dus nog vroeger te maaien dan bij het hooien. Daardoor wordt veel jonger gras geoogst, wat de voedingswaarde ten goede komt. Het gevolg is dat de opbrengst van het grasland vele malen hoger is dan in het verleden en de boeren veel meer koeien kunnen houden dan in het verleden.

Uiteraard moet de boer, om die meeropbrengst te halen, ook eerder het land op om onderhoudswerk uit te voeren zoals rollen, slepen en mesten. Dat zorgt voor ongunstige omstandigheden voor de weidevogels, die steeds minder kans krijgen om ongestoord te broeden. We zien dan ook dat de weidevogelstand de laatste jaren sterk is teruggelopen en soorten als de kemphaan zijn verdwenen.

MESTINJECTIE

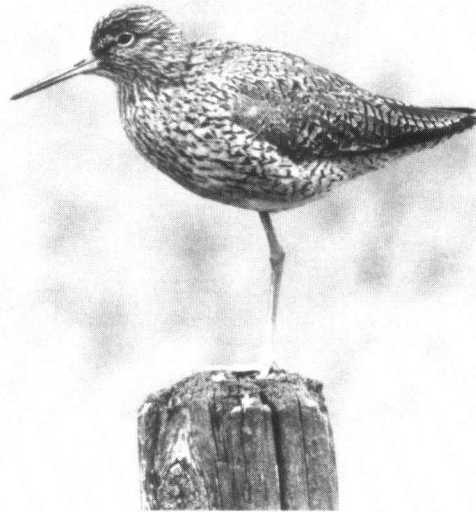
Gevreesd moet worden dat een nieuwe milieumaatregel de nekslag wordt voor de weidevogels. De boeren mogen de mest nu niet meer bovengronds over het land uitrijden, maar deze moet in de grond worden geïnjecteerd. Dat is wel goed voor de bestrijding van de ammoniakuitstoot en de verzuring, maar voor de

weidevogels betekent dat vrijwel het einde. Ging bij het bovengronds uitrijden van de mest ongeveer 15% van de legsels verloren, met het injecteren is dat bijna 100%!

Het zal duidelijk zijn dat de individuele boer vanuit bedrijfseconomische motieven (de miljoeneninvesteringen in gebouwen en machines) wel gedwongen is om de hoogst mogelijke opbrengst van zijn land te halen. Gevolg daarvan is echter, dat de natuur en met name de weidevogels het loodje dreigen te leggen, want als het de boer door nat weer niet lukt om vóór het broedseizoen (vanaf 1 april) te mesten, worden alle nesten vernield.

IS ER NOG TOEKOMST?

Het zal duidelijk zijn dat als er niets wordt ondernomen, de weidevogels gedoemd zijn uit de polders te verdwijnen. Er zijn mensen die denken dat het zo'n vaart niet zal lopen: "De stand is wel achteruit gegaan, maar er zijn toch nog steeds weidevogels in de polders?" Die mensen hebben niet in de gaten dat weidevogels wel zo'n 12 tot 20 jaar oud kunnen worden. Dat betekent dat het heel waarschijnlijk is dat er nu een enorme ontgroening plaatsvindt, en we pas in de komende jaren kunnen zien welke schade is aangericht. Op het ministerie van Landbouw en Natuurbeheer en Visserij ziet men ook dat het misgaat met de weidevogels in Nederland, maar juist daar wordt men zich ook pijnlijk bewust van de tegenstrijdige belangen vanuit de vee-teelt (hoge opbrengst), het milieu (vermindering ammoniakemissies) en de natuur (het verdwijnen van de weidevogels). Om daar een mouw aan te passen is door het ministerie het Project Weidevogels gestart. Het Centrum voor Landbouw en Mi-

Tureluur (Foto: Henk Harmsen/Archief Het Vogeljaar).

lieu geeft een brochure uit voor boeren, die mee willen doen aan de vrijwillige weidevogelbescherming. Het boekje geeft kort en bondig informatie over de wijze waarop de boer met wat extra zorg kan meehelpen dat zoveel mogelijk jonge vogels tot wasdom komen en de weidevogels voor de toekomst worden behouden.

Gelukkig is er een groeiend aantal boeren dat in de gaten heeft dat het helemaal niet goed gaat met hun weidevogels. En gelukkig is er ook een groep vrijwilligers actief, die de boeren helpen om zoveel mogelijk legsels te behouden en te zorgen dat we ook in de komende jaren kunnen genieten van de kieviten, grutto's, tureluurs en schol-eksters.

Verschillende boeren zijn al enige jaren bezig met weidevogelbescherming en werken zodanig dat er zoveel mogelijk vogels gespaard blijven en hun aantal breidt zich nog steeds uit. Maar ook voor hen geldt, dat er met behulp van vrijwilligers nog betere resultaten zijn te behalen. Boeren hebben het juist in de broedtijd erg druk.

Daarom zijn ze blij met de hulp van vrijwilligers die zich in het broedseizoen bezig houden met het zoeken en markeren van nesten van weidevogels. Het werk van de weidevogelbeschermers begint in maart. Gevonden nesten worden met een stok gemarkeerd, zodat de boer er omheen kan werken. In weilanden waar de koeien worden gezet is het nodig dat er nestbeschermers worden geplaatst, zodat de koeien de eieren niet vertrappen. Doordat de boer de vrijwilligers vertelt waar hij de volgende dag zijn koeien laat grazen, weten de vrijwilligers waar de nestbeschermers geplaatst moeten worden. Het is duidelijk dat zonder de hulp van boeren en vrijwilligers de weidevogels tot de ondergang gedoemd zijn. In Nederland broedt een enorm groot deel van de weidevogelpopulatie van Europa, van de grutto is dat maar liefst 75%.

ONS WERKGEBIED

Binnen ons werkgebied zijn twee groepen vrijwilligers actief. Een groep in het Vechtplassengebied en een groep in de Oosterveen en de Eempolders. In deze laat-

ste groep waren in 1995 in totaal acht weidevogelbeschermers actief tegen vijf in het jaar daarvoor. Van de kant van de boeren waren er in 1995 vijf die meewerkten. In 1994 slechts één, dus dat gaat de goede kant op. De resultaten waren hier als volgt:

Op grasland:

Soort gevonden	uit	niet uit (*)			
		P	A	V	D
Scholekster	2	2			
Kievit	17	15	1		1
Grutto	10	8	1		1
Tureluur	1	-		1	
Meerkoet	6	4	2		
Totaal	36	29			

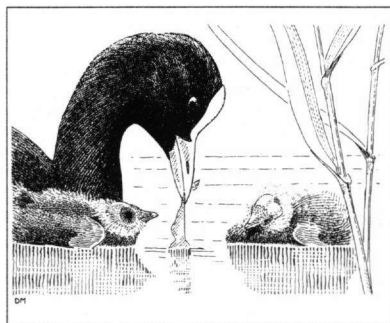
(*)

P = Predatie (kraaien, marters, etc.);

A = Agrarische werkzaamheden;

V = Verlaten;

D = Diversen

Meerkoet

Het uiteindelijke positieve resultaat, 29 geslaagde broedgevallen (80%) is zeker bevredigend te noemen. Het aantal gepredeerde nesten (2) is hier niet hoog.

Op bouwland:

Soort	Gevonden	Uit	Onbekend	Niet uit
Scholekster	2	-		2
Kievit	8	-	1	7
Totaal	10	0		

De resultaten op bouwland zijn dus ronduit slecht. Over het al-

gemeen is nestbescherming op bouwland arbeidsintensiever dan bescherming op grasland. Zo zijn er vele voorjaarswerkzaamheden als ploegen, frezen, inzaaien en mechanische onkruidbestrijding. Hierom zijn goede afspraken belangrijk voor het beschermen van legsels.

In de provincie Noord-Holland en de Vechtstreek wordt de weidevogelbescherming georganiseerd door de Stichting Vrijwillig Natuur- en Landschapsbeheer Noord-Holland, de VNLB in Haarlem. De stichting zorgt voor het benodigde materiaal zoals nestbeschermers en stokken om de nesten te markeren, maar ook voor deskundige begeleiding van nieuwe (en onervaren) vrijwilligers. Voor de Vechtstreek wordt dit werk gecoördineerd door ons lid Guus van der Poel in Weesp.

Het aantal vrijwilligers in de Vechtstreek bedroeg in 1995 23 (in 1994: 11), die bij 9 bedrijven (in 1994: 5) hun werk verrichtten op in totaal 222.5 Ha grasland en 5 Ha bouwland.

De resultaten waren als volgt:

Soort	Totaal	Bekend	Uit	Niet uit	Uitkomst
Grutto	19	13	8	5	61.5%
Kievit	67	65	52	13	80.0%
Scholekster	1	0	0	0	
Tureluur	8	8	4	4	50.0%
Wilde eend	3	2	2	0	100.0%

Totaal aantal nesten, uitkomst en aantal per verliesoorzaak.

Soort	Totaal	Uit	Niet uit	P	B	W	V	O
Grutto	19	8	5	0	1	0	4	0
Kievit	67	52	13	6	2	0	2	3
Scholekster	1	0	0	0	0	0	0	0
Tureluur	8	4	4	0	0	3	1	0
Wilde eend	3	2	0	0	0	0	0	0

P= predatie; B= beweiding; W= werkzaamheden; V= verlaten; O= overige.

Inmiddels hebben zich in de Vechtstreek alweer tenminste twee boeren aangemeld met het verzoek om in 1996 ook bij hen aan weidevogelbescherming te gaan doen.

Alles bij elkaar genomen zijn deze uitkomsten niet slecht en bijzonder verheugend is dat steeds meer bedrijven hun medewerking hieraan willen verlenen. Maar om aan deze wensen tegemoet te kunnen komen hebben we wel meer vrijwilligers nodig.

Nieuwe vrijwilligers kunnen zich aanmelden op de volgende adressen:

Voor de Eempolders bij:

Marc van Houten

Dovenetelhof 26

3742 EH Baarn

tel. 035-5415603

Voor het Vechtplassengebied bij:

Guus van der Poel

Mr.J.C.Buhrmannlaan 54

1381 GM Weesp

tel. 0294-431308

Verantwoording:

Bij de samenstelling van dit artikel werd gebruik gemaakt van een artikel van Harry Witte in de Soester Courant van 21 juni 1995, alsmede van het verslag van Marc van Houten over weidevogelbescherming in 1995 in het Westelijk Eemgebied en van het verslag van de VNLB over weidevogelbescherming in 1995 in de Vechtstreek.